

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istorია

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

Caput XVI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

niamus: si tamen harum rerum veritas
 opus habet demonstratione, aut si testi-
 monia manifestis & evidentibus factis
 necesse est adhibere. Accipe igitur eas
 demonstrationes, benignâ prius aure ad
 sermonis audientiam preparata. Cun-
 ctæ olim in terris nationes, & universum
 hominum genus, in provincias, in varias
 cuiusq; gentis ac loci dominationes, in
 tyrannides ac multiplices Principatus
 discussum erat. Atq; hinc pugnae & bella
 continua; hinc vastationes & captivorum
 abductio, tam in agris quàm in civitati-
 bus exstiterunt. hinc tot historiarum argu-
 menta; adulteria & mulierum raptus:
 hinc excidium Trojæ; & veterum tra-
 gœdiæ, apud omnes ubiq; homines per-
 vulgate. Quarum quidem rerum causas
 quisquis plurimorum Deorum cultui
 adscripserit, is meo iudicio non errabit.
 Sed postquam salutare Christi instru-
 mentum, sanctissimum scilicet eius cor-
 pus, quod omni demonum fraude atq;
 operatione potentius, & ab omni culpa
 tam in loquendo quàm in agendo alicu-
 num fuit; velut tropæum quoddam vi-
 ctoriae, & veterum malorum avtruncam-
 entum adversus demones erectum
 est, statim omnium demonum opera dis-
 sipata sunt: nec amplius locorum domi-
 nationes, multiplices principatus; ty-
 rannides & Republice fuerunt; nec que
 inde oriri consueverant agrorum vastat-
 iones; & obsidiones urbium atq; expu-
 gnationes. Sed unus quidem Deus om-
 nibus predicatus est: simul verò unum
 apud omnes Imperium viguit, romano-
 rum; & inexpiabile illud atq; implaca-
 bile odium, quo gentes ab omni fere æ-
 vo inter se mutuo collisæ erant, subito
 extinctum est. Et sicut unius dei notitia,
 unaq; ratio religionis ac salutis, Christi
 videlicet doctrina, hominibus tradeba-
 tur; ita etiam eodem tempore cum u-
 nus totius orbis Rom. Imperator esset
 constitutus, altissima pax ubiq; terrarum
 obtinuit. Ita unius Dei nutu, duo sum-
 ma inter homines bona quasi duo ger-
 mina, simul eodemq; temporis momen-
 to eruperunt: Romanum scilicet Impe-
 rium, & pietatis Christianæ doctrina. Et
 ante illud quidem, alii Syriæ; alii Asiæ; a-
 lii Macedoniae seorsum quisq; regnum
 tenebant. Egyptum quoque ab aliis
 seunctam quidam possidebant; alii que
 similiter Arabiam. Sed & Palestinam
 Judæi sub ditionem ac potestatem suam
 redegerant. In singulis vicis, urbi-
 bus ac locis, homines velut insania

A εἰ δὲ διὰ τὸ εἰς εὐεὶας δεῖ τὰ τέττον ἀλλοδαποῦ
 εἰ δὲ ἀναργῶν πραγμάτων ἀναγκαστὴν πρὸς
 ζώσαντα τὰς μαρτυρίας δεῖται ἵσταται
 ἐγνωμένα πρὸ λόγου τῶ ἀκούσας ἀποστο-
 λῆς. διήτητο μὲν πάντα τὰ πάλαι ὄντα ἡ
 ἔθνη, καὶ τὸ πᾶν ἀνθρώπων γένος, εἰς ἐπι-
 χρίας καὶ ἐξουσίας καὶ τοπαρχίας, τυραν-
 δας τε καὶ πολυαρχίας κατετέτυκτο. ὡς ἰ-
 μάχαισι συνεχῆς καὶ πόλεμοι, δυνάσεις τε καὶ
 ἀνδραποδισμοὶ κατ' ἀγέρας καὶ κατ' πόλεις ἐ-
 ποτ' αὐτὰς διελίμπανον. ἰσοειῶν τε καὶ
 B σαμνείων, μοιχεύει τε καὶ γυναικῶν ἀρπα-
 γαί. ἐν δὲ ταῖς ἰλίαις κακὰ καὶ αἰσθητὰ πάντα
 θρησκείαις μνημονοῦντο μὲν τῆν παλαιῶν ἡ
 γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλο τὸ εἶναι ἀνὰ ἀμάτοισι τὰς αἰτίας
 τῆ πολυθεῶν πλάνη ἀποστολεῶν ὡς ἡ πο-
 τήθειον ὄργανον, αὐτὸ δὲ τὸ παναργῶν τε καὶ
 εἰς ὄμα. τὸ κρείττον ἀπάσης δαμονικῆς πρὸς
 νης ἐνεργείας ὄφθεν, κακίας τε τῆς δι' ἐργῶν
 λόγων ἀλλοτρίων. νικητήθειον τρέπαρι τε πα-
 λαίων κακῶν ἀπὸ τρέπαρον καὶ δαμονικῶν ἀ-
 ψέτο, ἐλύετο τε αὐτὰ πάντα δαμονικῶν ἐ-
 C γα καὶ ἐκέτ' ἦσαν τοπαρχίαι καὶ πολυ-
 χρία, τυραννίδες τε καὶ δημοκρατίαι, αἰτε δὲ
 ταῦτα σιμισάμναι καὶ πόλεις καὶ κατὰ γρ-
 εας δυνάσεις καὶ πολιορκίαι ἀλλὰ Θεὸς μὲν
 πάντα ἐσηρέψατο, ἐν ταῦτα δὲ καὶ βασιλείαις
 μία ἰσὶς πᾶσιν ἡ Ρωμαίων ἐπιπέσει ἀντιθέσει
 ἀδελφῶς ἡ εἰς αἰὼν ὄπισθ' ἀκατάλλη-
 λος τῆν ἐχθρῶν ἐχθρα ὡς ἡ εἰς θεῶν ἡσπῆ-
 σι ἀνθρώποις παρεδίδετο, καὶ τρέπος αἰε-
 βείας. Σωτήριος τε ἡ χεῖρ εἰς διδασκαλία, κα-
 τὰ ταῦτα καὶ βασιλείαις ἐνὸς ὕψους καὶ τῶν
 τῶν χρόνον κατ' ὅλης τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς ἐ-
 D σταντ', εἰρήνην βασιλείαις τὰ σύμπαντα ἐ-
 λαμβανεν. ὁμοί τε καὶ ὕψους ἐν κοινῶν αἰσθη-
 ἐνὸς Θεοῦ νεύματ', ἀνεψύοντο εἰς ἀνθρώποις
 ἀγαθῶν δύο βλαστοί. ἡτε Ρωμαίων ἀρχῆς
 ἡ εὐσεβῆς διδασκαλία. ἀπὸ γὰρ μὲν ἡ
 τῆς, οἱ μὲν ἀφωρισθῆναι Συρίας ἐνεργῆται.
 ἡ τῆς Ἀσίας ἐβασίλειον ἀλλοί ἡ Μακεδονίας
 τῶν ἡ Ἀιγυπτῶν ἀποτεμέντες ἕτεροι, κατὰ
 χον, καὶ χῶσαν τῶν Ἀραβῶν ὡσαύτως ἀλλο-
 ναι μὲν καὶ Παλαιστίνων, τὸ Ἰερουσαλὴμ
 τῆς γέν' καὶ κάμας τε καὶ κατὰ πόλεις

κατὰ πάληα τόπον, ὡς περ ὑπὸ τινος ὄρα-
 πησίας κατ' ἀλλήλων φονώντες κ' δαίμονων-
 τες ἀλλήθως πολέμοις κ' μάχαις ἐχολάζον
 ἀλλὰ ἤδη ἀθρόως ἅπαντα ὡς περ ἐπιτύχουσης
 μίας δυο μεγάλας προελθούσας δυνάμεις,
 ἡμέρωσαν τε καὶ εἰς Φιλίαν συνήγαγον. ἢ τε
 Ῥωμαίων ἀρχὴ μόναρχος ἐξ ἑκείνης φανθεῖ-
 σα κ' ἡ τε Χρῆστος διδασκαλία, ὁμῆ καὶ τὸ
 αὐτὸ σωτηρίας αἰτίας ἀλλήλαις ἢ μὴ γὰρ τῶ
 σωτηρίας ἡμῶν δυνάμεις, τῶν δαίμονων πο-
 λυαρχίας τε κ' πολυθείας καθελεῖ, μίαν βα-
 σιλείαν Θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις, Ἑλληνισί τε καὶ
 Βαβυλωνίαις κ' τοῖς μέχειτων ἐρασιῶν τ' γῆς,
 κηρύττουσα ἢ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἢ τὴν
 θεοῦ κηρύττουσαν τῶν τῆς πολυαρχίας αἰτίων, τὰς
 οὐρανῶν ἐχειρῶν εἰς μίαν ἐνωσιν κ' συμφω-
 νίαν τὸ πᾶν γένος συνάψειν ἀσπύδουσα. καὶ
 τὰ πολλὰ μὲν παντοίων ἐθνῶν συναγαγέ-
 σα, μέλλουσα ἢ ὅσον ἔπω, κ' αὐτῶν ἀχειρῶν
 ἀκρῶν τῆς οὐρανῶν, ἐφάπτεσθαι. τῆς σωτηρίας
 διδασκαλίας συνθέσει δυνάμει, ὡς ἐξου-
 μαζεύσης ἀντὶ τὰ πάντα, κ' ὁμοῦ κατε-
 σῶσθαι. τὸ γὰρ ἔστιν ἀντὶ τὸ μέγα θαῦμα,
 τοῖς φιλαλήθως τὸν νοῦν ἐφισῶσι, κ' μὴ τοῖς
 καλοῖς βασιλευσίν ἐθέλουσιν ὁμῆ τε γὰρ τῶν
 δαίμονων ἀπηλέγχεται πλάνη. ὁμῆ κ' ἢ ἐξ αἰ-
 ῶν ἔχθρα κ' μάχης τῶν ἐθνῶν διελύσει, καὶ
 πάλιν ὁμῆ Θεὸς εἷς, καὶ μία τέτρα γνῶσις εἰς
 πάντας ἐκηρύχθη. ὁμῆ κ' βασιλεία μία ἐν
 ἀνθρώποις ἐκρατύνετο. κ' τὸ πᾶν ὁμῆ τῶν
 ἀνθρώπων γένος, εἰς εἰρήνην κ' Φιλίαν μεθρη-
 μάζετο. ἀδελφούς τε ὁμολόγου ἀλλήλοις οἱ
 πάντες, κ' τῆν οὐρανῶν φύσιν ἐγνώριζον ἀντί-
 να γοῦν ὡς περ ὁμοῦ φῶτες πρὸς ἑνὸς τε
 Θεοῦ οἱ παῖδες, κ' μητρὸς μίας τῆς ἀληθοῦς
 εὐσεβείας, εἰρημικῶς ἀλλήλοις ἠσπάζοντο τε
 κ' ἀπελάμβανον. ὡς μηδ' ἐν δόξῳ ἐξ ἑκείνης
 τῆν συμπασαν οὐρανῶν, μίας ἐνομο-
 μῆς οὐκίας καὶ συγγενείας, ἐξείναι τε πο-
 ρείας ὅτι φίλον ἐέλθεαι, δόξῳ ἡμῶν τε ὅποι
 τίς θελοῖ σὺ πάση ῥασην καὶ τοὺς μὲν δόξῳ
 δυσμῶν ἀκινδύνως ἐπὶ τὰ ἑῶνα παρῆναι.
 τοὺς ἡμεῖς ἐνδεὲς πάλιν ἐκείσε, ὡς ἐπὶ πατρίδας
 οὐκίας ἐέλθεαι. πηρὸς δὲ τὰ παλαιῶν
 κηρύττουσα λόγια καὶ προφητῶν ἀναφωνήσας,
 μυσίας μὲν κ' ἄλλας αἰετὶν ὡς ἀπὸ τῆς
 οὐρανόθεν

A correpti & à demone agitati, per con-
 tinua bella & pugnas in caedes mutuas
 ferebantur. Verum duæ maximæ po-
 testates velut ex una transfenna simul e-
 missæ, cuncta repente pacarunt & in
 concordiam reduxerunt: Romanum
 videlicet Imperium, quod ex eo tem-
 pore sub unius Principatu fuit; & Chri-
 sti doctrina: quæ quidem duæ potestates
 uno simul eodemque tempore ef-
 floruerunt. Ac Servatoris quidem ho-
 stri potestas, multiplices illos Princi-
 patus ac divinitates dæmonum evertit;
 unum Dei Regnum cunctis hominibus
 tam Græcis quàm Barbaris, ipsisque ad-
 eo extremas terrarum plagas incolenti-
 bus annuntians. Romanum autem Im-
 perium, utpote sublatis jam antea mul-
 torum Principatuum causis, eos qui ad-
 huc supererant, ditioni suæ adjunxit; id
 maximè studens, ut univèrsam genús
 humanum communi inter se concordie
 vinculo colligaret. Et plerumque quidem
 gentes jam in unum coegit & concilia-
 vit: brevi verò ad ultimos usque terrarum
 fines profecturum est: quippe cum sa-
 lutaris doctrina cum divina quadã vir-
 tute conjuncta, cuncta ipsi facilia ac pla-
 na præstet. Hoc profecto ingens mira-
 culum esse fatebuntur ii, qui veritatis
 studio adducti rem attentius expendere,
 potius quàm pulcherrimis rebus ob-
 trectare voluerint. Simul enim dæmo-
 niacæ superstitionis error convictus est;
 & inimicitias ac pugnas quæ inter gen-
 tes jam inde à præcis temporibus ferve-
 bant, finis impositus: simul unicus Deus,
 unaque ejus notitia omnibus prædicata
 est; & unum in terris Imperium stabili-
 tum; & univèrsam humanum genús ad
 pacem concordiamque revocatum; cunctis
 vicissim fratres se esse profiten-
 tibus, & propriam agnoscentibus natu-
 ram. Statim igitur velut filii ex eodem
 Patre, uno scilicet Deo; & ex eadem
 matre, vera scilicet pietate geniti, paci-
 ficè seipsos mutuò salutare atque exci-
 pere cœperunt. Adeò ut orbis terrarum
 univèrsus nihil à domo & familia opti-
 mè constituta differre deinceps videretur;
 & iter facere & peregrè quò quisque
 vellet proficisci cum omni securitate
 cuivis liceret: & alii quidem ab Occi-
 dentis partibus ad Orientem absque peri-
 culo comimearent; alii verò hinc ad illas
 partes, velut ad suam ipsorum patriam
 pergerent: complerenturque veterum
 Oraculorum responsa, & cum innume-
 rabiles alia Prophetarum prædictiones,
 O o o o

quas referre in praesentia non vacat; A
 tum illae quae de salutari Dei verbo lo-
 quuntur in hunc modum: Dominabitur
 a mari usque ad mare, & a fluminibus
 usque ad fines orbis terrarum. Et rursus:
 Orietur in diebus ejus justitia & abun-
 dantia pacis. Et alibi: Confringent
 gladios suos in vomeres, & lanceas
 suas in falces; non accingetur gladio
 gens contra gentem, nec amplius
 militaribus exercitationibus vacabunt.
 Haec praedicta, & Hebraico sermone
 multis ante saeculis pronuntiata fue-
 rant; quae nostra demum aetate ope-
 ribus ipsis expleta, veterum Oracu-
 lorum testimoniis fidem adstruunt.
 Quod si aliorum praeterea argumen-
 torum copiam desideras, ea non ver-
 bis jam accipe, sed rebus ipsis. Aperi
 oculos mentis tuae, & cogitationis ja-
 nuas reclude. Diu multumque tacitus
 tecum expende, Interroga temet-
 ipsum; & quasi ab altero sciscitare, re-
 rum naturam perscrutans in hunc mo-
 dum. Quis unquam ab ultima usque
 hominum memoria Rex aut Princeps;
 Philosophus aut Legiflator; Propheta
 denique seu Graecus seu Barbarus, tan-
 tum auctoritatis & potentiae adeptus
 est, non dico post mortem, sed vi-
 vus adhuc & spirans, & multiplici pol-
 lens virtute; ut omnium ubique homi-
 num aures atque linguas nominis sui
 gloria completeret? Nemo certe praeter
 unum Servatorem nostrum post victo-
 riam de morte reportatam istud praes-
 titit, cum & Discipulis suis verbo
 praecipit, & reipsum deinceps confirma-
 vit: Euntes, inquit, docete omnes
 gentes in nomine meo. Cumque ipsis
 praedixisset & affirmasset fore omnino
 ut Evangelium suum per universum
 orbem praedicaretur in testimonium
 cunctis gentibus, verbis eventum con-
 tinuo subjunxit. Statim certe, non
 longo temporis spatio interjecto, do-
 ctrina ejus totum orbem replevit. Quid
 habet ad ea quod respondeat, is qui in
 hujus sermonis exordio nos reprehende-
 bat; praesertim cum omni ratione
 validius sit oculorum testimonium.
 Quis vero pestiferum ab omni aetate &
 exitiale demonum genus, quod jam-
 pridem universas gentes ac nationes
 depauperabat, & motione atque im-
 pulsu simulacrorum multas in terris
 praestigias edebat, invisibili ac poten-
 te dextera, velut immanes belluas ab ho-
 minum grege fugavit? Quis alius quam
 Servator noster, per invocationem

Esai. 71.

Esai. 20.

Mat. 18.

αχολη. αταρε δη κητας αμφιτε κατακελευση δοπο θηλα-
 ωδ επη βοωσας. κατακελευση δοπο θηλα-
 σης εως θαλασσης, και απο ποταμων εως πε-
 ρατων της οικουμηνς. και αυθις, αι αταρε εις
 ταυς ημερας αυτη δικαιοσυνη, και η ειρηνη
 ειρηνης, και συκοφροσιτας μαχαίρας αυτων εις
 αροτρα, και τας ζιβιας εις δρεπανα. και μη
 ληψεται ενθρονον επ ενθρονον μαχαίρας, και
 μαθωσιν επι πολεμεν ταυτα περ αλεγεσθε, και
 φωναυς εβραων εξ αιωνων μακρη παρθενη
 ευπτετο. Ταυτα τοις εργοις και ημας αυτου
 οξωμωρα, των παλαιων φωνων πιστευωσθε
 μαξηρειας σου ελ αλλ ει ποθεις ετι ερωσ αποθε-
 ξων παρθεσιας, μη λογοις, αλλ εργοις ταυτου
 λαμβανε. διανοιξον της σου τησ διανοιας τησ
 οφθαλμυς, και τησ λογισμησ τησ πηλασ ανα-
 τασον. πολυ τε θρησκων παρ αυτων λογον
 αυτουσ τε σου τον ερωτα, και ωσ παρ ετερον πι-
 θανωσ ωδ επη ηλω των πραγμων σουσ εν-
 ρεδνωμωσ. τισ πρωποτε των εξ αιωνωσ εσασ-
 λευς. η αρχων. η φιλοσοφωσ. η νομοθετησ,
 παρθενησ ελληνωκοσ η βαρβαρωσ, τουσ επι
 αρετησ απνευγατο, ετι γε μη θανατον αλλ η-
 τιζων και εμπνεων ε πολλα δυναμωσ, και
 παντων των θρησκων ανθρωπων, ακουωσ ηλωσ
 ταν εμπνησασ ταυτησ παρθεσιασ; αλλ ατα
 το γε εδεις, η μονωσ εις ο ημετεσ κατα
 μη τιλω και τησ θανατεσ νικωσ διεπαρξατε τον
 αυτησ γνωσειμοισ λογον ειπων ε εργα ταυτουσ
 πορθεθεντεσ του μαθητευσατε παλιν ατα
 η εν τω ονοματι μου φησασ αυτοις, περθε-
 τε και απο θηλων μακρησ, ωσ αρχεσ δε τουσ ενωσ
 αυτησ κηρυχθησασ εν ολη τη οικουμηνεσ με-
 τυρειον πασι τοις εθνεσιν, αμα λογωσ τεσ
 επηγαγεν αυτικα ελ σω και εκ εις μακρησ
 συμπασα οικουμηνηων αυτησ λογων επηκεται
 ουν εχοι αν προς εθλοσ ειπειν ο καταρχασ τησ
 ημων θρησκωσ, οπότε παντεσ λογωσ
 κηρειθων, η δια της οφθαλωσ τυγχανωσ μαθητευ-
 τισ ε εξ αιωνων το βλαπτικον και οδεθρονικον
 μονων φυλον, το παλαι πασαν ανθρωπων εν-
 σω θρησκωμωρον, και δια της των εθλων
 κηρσεωσ πολλασ εν ανθρωποισ γυναικασ
 θρησκωμωρον, αρχετων και κηρσετων
 ει οια θρησκωσ δεινουσ, της ανθρωπων αυτων
 διωξεν αγελησ; τισ ελ ετερεσ ωσ ο
 μετερεσ σωτηρεσ, δια της εις αυτον επι κηρσεωσ

καθαρτάταις ἐυχαῖς ταῖς δι' αὐτὸ πρὸς τὸν
 τῷ ὅλων Θεὸν ἀναπεμπούμαι, τὰ λέγεται
 τῷ ποτηρῶν πνιμάτων ἔξ ἀνθρώπων ἀπε-
 λαύειν ἐπεξασίας ἐδώκε, τοῖς καθαρῶς καὶ
 ἀπλάως μετερχομένοις τὸν βίον, τῆς ὑπ' αὐ-
 τὸ παραδοθείσης φιλοσοφίας ἀνάμικτος ἢ ἢ
 λογικῆς θυσίας τὰς δι' ἐυχῶν καὶ δωρητῆ
 θεολογίας τοῖς αὐτῶν θιασώταις, τίς ἔπιτελεῖν
 παρῆδωκεν ἄλλῃ, ἢ μόνῃ ὁ ἡμέτερος. Ἐ-
 πὶ τῆς δὲ ἐπι τῆς καθ' ὅλης ἀνθρώπων οἰκισμέ-
 νης, θυσίας ἡμεῖς σωθῆσθαι, ἐκκλησιῶν τε ἀφιε-
 ρώματα, νοερῶν τε ἔξ λογικῶν θυσιῶν ἱεροπε-
 πείς λειτουργίαι, μόνῃ τῷ παμβασιλεῖ Θεῷ
 πρὸς πάντων τῶν ἐθνῶν ἀναπεμπούμαι
 τὰς δι' αἱμάτων καὶ λυθῶν, καπνῶν τε παρῆ-
 ἐπιτελεσθῆσθαι θυσίας, τὰς τε ὁμάς ἐκείνας
 καὶ μανιώδεις ἀνδροκτασίας τε καὶ ἀνθρωπο-
 θυσίας, τίς ἀφανῆτε καὶ ἀοράτῳ δυνάμει,
 σθεδύων καὶ μηκέτι ὑπάρχειν παρεσκεύασεν,
 ὡς μαρτυρεῖσθαι πρὸς αὐτῆς γε τῆς ἐλλύων ἰ-
 σορίας. ἐπειδὴ ἐπρότερον, ἀλλ' ἢ μὴ τῷ ἐν-
 θεοῦ τῶ σωτῆρος ἡμῶν διδασκαλίαν, καὶ τὴν
 ἀδελφῶν χρόνος, πᾶσαι αἰ πανταχῆ τῆς κα-
 τεύθησαν ἀνθρωποθυσίαι ἰσοπέτων ἐναρτῶν
 ἀποδείξω, τῷ μὴ τὸν θάνατον ἀρετῆν τε καὶ
 δυνάμειν τῶ σωτῆρος ἡμῶν πιστευθῶν, τίς
 ἔτα σιδῆται τὴν ψυχὴν, ὡς μὴ συμμαρτυ-
 ρεῖν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τὴν ἐν θεοῦ αὐτῶν ὁμο-
 λογίαν ζώντων γὰρ, ἀλλ' ἐνεκρῶν τὰ κατορ-
 θώματα. ὄψαι τε ἀδύλων φασὶν εἶναι τὰ
 φαινόμενα, αὐτὰ γὰρ χεῖρας καὶ πρῶν θεο-
 μάχων γένεσθαι, τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ἐκκύκα,
 ἦγε τε καὶ ἀπῆγε, ἐκ πολλὰ ἰσχυρῶν, ἐπεὶ ἔξ ἀν-
 θρώπων ἀπῆλλαγη, καὶ τὸ δὴ μὴ ταῦτα ἐπι-
 γῆς, σκυβάλων ἐκκλητότερον, ἀπνευ. ἀκίνη-
 τον, ἀναυδον, καὶ ἐκ ἐτ' αὐτῶν λόγῳ, ἐδέεις, ἐ-
 μήμη. φύσις γὰρ αὐτῆ νεκρῶν καὶ ὁ μηκέτ' ὄν,
 ὅδ' εἰς ἐσιν, ὁ δὲ μηδέεις ὄν πράξειε τι; ὁ δὲ ἐνε-
 γῶν καὶ περᾶτων, καὶ πλείονα τῶ ζώντων δυνά-
 μει, πῶς ἀν' ὡποληφθεῖ μὴ ὄν, εἰ δ' ἀ-
 φανῆς εἶη Ἐρακλῆς ὄφθαλμοῖς, ἀλλ' ἐκ ἐν αἰ-
 δῆσθαι τὸ κεκτῆρον, ἐδὲ τεχνικῶς λόγος, ἐδὲ
 ἐπισημονικῶς θεωρίας, αἰδῆσθαι σωμαίων κα-
 ταμανθάνομεν, ἐδὲ νοῦ τὸν ἐν ἀνθρώποις,
 μη τί γε θεῶ δυνάμειν ἐδέεις πῶποτε ὄφ-
 θαλμοῖς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων τὰ τοιαῦτα πέφυ-

A nominis sui, & purissimas preces ipsius
 nomine Deo Optimo Maximo oblatas,
 nequissimorum spirituum reliquias ex
 hominibus abigendi potestatem dedit
 iis, qui traditam ab ipso vivendi nor-
 mam ac disciplinam castè & sincerè se-
 querentur. Jam verò incruenta & ra-
 tionalia sacrificia, quæ precibus & ar-
 canâ quâdam Dei appellatione perfici-
 untur, quis unquam alius sectatores
 suos offerre docuit, quàm Servator nos-
 ter solus? Quam ob causam per univer-
 sum orbem terrarum constituta nunc
 sunt altaria, & Ecclesiæ consecratæ; &
 sacrosancta ministeria intellectualium
 ac rationalium sacrificiorum soli om-
 nium moderatori Deo ab omnibus
 gentibus offeruntur. Sacrificia autem
 illa sanguine, cruore ac fumo peragi so-
 lita; crudeles it em illas & furiosas homi-
 num cædes ac victimas, quis occultâ
 quâdam & invisibili potentia aboleri ac
 prorsus extingui fecit; adeo ut hoc ipsū
 etiam Gentilium testentur historiæ?
 Neq; enim nisi post divinam Servatoris
 nostri prædicationem, circa tempora
 Imperatoris Hadriani, omnis ubiq; hu-
 manarum victimarum immolatio subla-
 ta est. Cùm ergo Servatoris nostri post
 mortem virtus atq; potentia, tot tamq;
 evidentibus argumentis comprobetur,
 quis est adeo ferrens animo, ut veritati
 testimonium perhibere cum ceteris no-
 lit, & vitam illius divinam confiteri? nam
 præclara facinora, viventium sunt non
 mortuorum; & ea quæ cernimus, occultarum
 rerum notitiam nobis subministrant.
 Nuper quidem ac nudius tertius, im-
 piorum hominum contra Deum pugnantium
 natio universam mortalium vitam conturbabat,
 & potentia ac viribus pollens fuscq;
 deq; omnia ferebat. Sed posteaquàm
 è medio sublata est, jacuit deinceps
 stercoreibus contemptior: sine spiritu,
 sine motu & sine voce. Nec jam eorum
 habetur ratio, nec ulla fit mentio.
 Quippe ea mortuorum fors est; & is qui
 amplius non est, nihil est. Qui autem
 nihil est, quid tandem agere potest?
 Contrâ is qui agit & operatur, quique
 plus valet quàm si ipsi quibus vita
 suppedit, qua ratione existimabitur
 nõ esse: quòd si corporis oculis non cernitur,
 at judicandi facultas non consistit
 in sefù: nec artium rationes aut specula-
 tiones scientiarum, sensib^o corporis percipimus:
 nec mentem quæ in hominib^o est,
 nedum Dei virtutem ullus unquam
 oculis vidit: verùm ejusmodi res ex

ipsis operibus cognosci solent. Quocirca etiam in Servatore nostro, invisibilis ejus vis ac potestas ex operibus perspicienda ac dijudicanda est: utrum scilicet tot illustria facinora quæ ab illo etiam geruntur, viventis esse omnino confitendum sit; an dicendum, ejus qui non sit ea esse; an stulta omnino nec ulla ex parte coherens hæc quaestio. Eum enim qui non est, qua ratione aliquis esse dixerit? Siquidem omnium consensu & suffragiis constat, id quod non est, nec posse quicquam, nec agere, nec operari. Hæc quippe viventium natura est: mortuorum verò contraria. Opportunum nunc tempus est, ut ea quæ a Servatore nostro hac ætate perfecta sunt, inspiciamus: & Dei viventis opera spirantia contemplemur. Quomodo enim tam præclara facinora, non essent viventis, ejusque adeò qui Dei vitam vivat opera spirantia. Quamnam verò illa sunt inquit? audi si placet. Nuper quidam qui Deo bellum indixerant, oratoria ejus cum ingenti pertinacia, nec minori cum militum robore, ab ipsis fundamentis everterunt; & Ecclesias illius penitus abolere studuerunt; omnibus machinis Deum invisibilem oppugnantes, & impiarum vocum tela in eum conjicientes. Sed invisibilis Deus, invisibili eos ultus est modo. Statim igitur illi solo dei nutu è medio sublatis, qui prius in deliciis vitam agebant; qui beatissimi; qui quasi Dii ab omnibus prædicabantur; qui multis annorum spatii Imperium præclarè ac feliciter gesserant, quandiu pacem & amicitiam coluerant cum illo quem postea oppugnaverunt. Verùm ubi mutatâ sententiâ Deo bellum inferre ausi sunt, Diis suis tanquam antesignanis & propugnatoribus in acie adversus Deum nostrum oppositis; illicò momento tempore, & Dei quem oppugnabant nutu ac potentia, cuncti scelerum suorum pœnas dederunt: adeò ut terga dantes cedentisque ei cui bellum intulerant, divinitatem ipsius sicut reliqui confiterentur; & planè contraria iis quæ paulò ante tentaverant concedere ac permittere maturarent. Continuo igitur Servator noster victoriæ tropæa ubiq; terrarum crexit, templisque sanctissimis & oratoriis consecratis universum orbem de integro exornavit; & in urbibus ac pagis, in agris ac desertis Barbarorum locis, fana ac delubra in honorem unius omnium Regis ac Domini dedicavit. Unde etiam Domini voca-

CAPUT
XVII

Α κεν ἐπινοεῖσθε διὸ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας Σατι-
 ρῆς, τὴν ἀφανῆ δυνάμιν αὐτῆς, ὡς οὐκ ἔστι
 ἐν τῶν ἔργων ἐπισκοπεῖν καὶ διακρίνειν, ἕτεροι
 ζῶντων ὁμολογεῖν τὰ εἰς ἐτι δευρῶς αὐτῆς
 κατορθώματα. εἴτε καὶ μὴ ὄντων εἰναί γε
 ἡμῶν καὶ ἀσύστατον τὸ ἐρώτημα τὸν ἡμῶν
 ὄντα, πῶς ἀντις εὐλόγως εἰναί ποτε αὐτῆς
 ὄν πάσας ψήφοις ἀπαπέφανται, καὶ
 δυνάσαί τε, εἰς ἐνεργεῖν, εἰς ἐπράξιν αὐτῆς
 γδ φύσις νεκρῶν. ζῶντων ἢ ἡ ἐναντία. Εἴτα
 δὴ καμρὸς ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῆς ἡμετέρας Σατι-
 ρῆς κατὰ ἡμᾶς ἀποτέλεσμά τε, καὶ ὄντων
 Θεῶν ἔργα ζῶντων συνδέειν εἰ γὰρ ἢ ζῶντων
 καὶ Θεῶν ζῶντων ὡς ἀληθῶς ζῶντων ἔργα
 τὰ τυγχάνει τὰ τοιαῦτα κατορθώματα, τίνα
 δὴ τὰ αὐτὰ ἐρωτᾶς, μαίτανε. θεομαχί-
 νες πρώτω, τῶν αὐτῶν ὡς εὐσευκτημένων τῶν
 κοδομάς, σὺ πλείονι φιλονεικία, καὶ σὺ
 μίλλονι δυνάμει τε καὶ χειρὶ ἐκ βαδίζων ἀν-
 εῦπροντες καθήκον, ἀφανείς τε ἀπὸ καθήκον
 τῶν ἐκκλησίας. πάσας τε μηχανάς τῶν
 τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐρώμενον ἐπολεμῶν, βαλόν-
 τες καὶ ἀκοντίζοντες μυριάς λόγων βολῆς
 ὁ δὲ ἀφανής, ἀφανῶς ἡμῶν αὐτοῦ. εἴθ' οἱ μὲν
 ἐκείνη ἦσαν ἐν Θεῶν νέυματι, οἱ αὐτῶν
 τευφλοὶ καὶ τεισευδαίμονες. οἱ τινες ἰσθῶν
 ὡς αὐτῶν τῶν ἡμῶν ἦσαν ἡμῶν. οἱ μακρῶς
 ἐτῶν ἀειόδοις διαπεσπῶς τῶν ἐν χλῶ ἐπι-
 ναντες, ὅτε δὴ τὰ πρὸς τὸν ὕψιστον πολέμῶν
 τὰ φίλα τε καὶ αὐτοῖς ἐξελυαῖα ὡς ἡμῶν
 βαλλόμενοι θεομαχῶν ἐτόλμων, τῶν αὐτῶν
 θεῶν ὡς εὐσευκτημένων καὶ προαπισίας ἀντι-
 τῶν τῶν ἡμετέρων, αὐτίκα μὲν καμρὸς
 πῆ, καὶ Θεῶν νέυματι καὶ δυνάμει τῶν
 μὲν δὲ, δίκας ὑπέειχον οἱ πάντες τῶν τε τοῦ
 μὲν δὲ ὡς ὡς ἀπὸ τῆς θεότητος σὺν ἡμῶν
 συγχωρεῖν τε ὡς ἀπὸ τῆς ἐναντίας τῶν
 τε τοῦ μὲν δὲ, ὁλοκαυρῶς ἔσπευδον ὡς
 πῆ νικητήρια παρὰ χεῖρα πανταχῶς ἡμῶν
 ἀνίστη. ναοῖς τε ἀγίοις καὶ ὡς εὐσευκτημένων
 νοῖς ἀφιερώμασι, τῶν σύμπεσαν οἰκτιρῶν
 αὐτῶν εἰς ὑπαρχῆς κοσμήσας, κατὰ πόλεις
 καὶ κώμας, χώρας τε πάσας καὶ τῶν Βαρ-
 βάρων ἐξήμεις, ἱερῶν καὶ τεμενῶν ἐν τῶν
 βασιλείᾳ Θεῶν τῶν δὴ καὶ τῶν ὅλων δεσποτῆ καὶ